tib Tüm İktisatçılar Birliği yayınları no: 8

TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE

2. Baskı

TİB araştırması

TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI
NO : 8

İkinci Baskı

Kapak Düzeni : Firuzan Enson

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI

Karanfil Sok. 14/10

Ankara

ÇARK MATBAASI - ANKARA 1975

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
GİRİŞ	9
PAHALILIK	11
ÖRNEKLER	19
SONUÇ	41

SUNUŞ

Tüm İktisatçılar Birliği, ekonomi biliminin halkımızın kurtuluş mücadelesinde yararlı hale getirilmesini savunmaktadır. Bu nedenle, slogan düzeyinde söylenen birçok şeyin Türkiye gerçekleri içinde somutlaştırılmasını bir görev kabul ediyoruz. Günümüzde işçi sınıfını sömüren, emekçi sınıf ve tabakaların temel sorunları olan işsizlik ve pahalılığı yaratanlar, emperyalistler, emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve bunlarla işbirliği içinde olan büyük tefeci - bezirgân ve toprak ağalarıdır. Bu broşürün amacı, emperyalistler (uluslararası tekelci burjuvazi) ile yerli tekelci burjuvazinin nasıl bütünleştiğini ve ekonomiye nasıl hakim olduklarını sergilemektir. Bu oluşumun daha kuramsal düzeyde açıklanışı için daha önce yayınlanmış olan TİB broşür ve bültenlerine başvurulmalıdır.

İşçi sınıfının öncülüğündeki emekçi sınıf ve tabakaların bu sömürücü azınlıkla uzlaşmaz çelişkileri vardır. «Kahrolsun emperyalistler», «kahrolsun tekelci burjuvazi» sözleri somutlaştırılmalı, yaşamımızı giderek zorlaştıran işsizlik ve pahalılıkla emperyalizmin, tekelci

burjuvazinin bağlantısı basit örneklerle kitlelere aktarılmalıdır. Bu sömürücü azınlığın tahakkümü kitleler önünde açığa çıkarılmalıdır. Tüm İktisatçılar Birliği, emekçi sınıf ve tabakaların ekonomik - demokratik mücadelelerine bu yolla yardımcı olunabileceği inancındadır.

GİRİŞ

Uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş olan yerli tekelci burujvazinin oluşturduğu küçük bir azınlık halkımızı sömürmektedir.

İşçi sınıfı, topraksız ve az topraklı yoksul köylüler, küçük üreticiler, memur, esnaf ve zanaatkârlar yaşayabilmek için uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş olan yerli tekelci burjuvazinin ürettiği malları tüketmek zorundadır. Çamaşır yıkayacaklar, dişlerini fırçalayacaklar, yemek yiyecek, elbise ve ayakkabı eskiteceklerdir. Eğer tüketecekleri bu mallar küçük bir azınlık tarafından üretiliyorsa ve bunların fiyatları maliyetlerinin çok üstünde ise, yani tekel fiyatlarıyla satılıyorsa, halkımız bu azınlık tarafından sömürülüyor demektir, hayatın pahalılanmasının nedeni bu küçük sömürücü azınlığın kârlarını artırmasıdır.

«Uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin oluşturduğu küçük bir azınlık» diyoruz. Bu terime biraz daha yakından bakalım. Önce bir uluslararası tekelci burujvazi var: Ford, Mobil Oil, Siemens, Unilever, Philips, Goodyear, Pirelli,

Shell isimleri dünyanın dört bir yanında faaliyette bulunan ve uluslararası tekelci sermayeyi oluşturan şirketler. Yerli tekelci sermaye diyoruz. Bunlar da uluslararası tekelci sermayenin denetiminde gelişen ve onunla bütünleşmiş olan kuruluşlar: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Akbank, Hacı Ömer Holding, Koç Holding, Transtürk Holding, Eczacıbaşı Holding bunların önde gelenleri. Uluslararası tekelci sermaye ile yerli sermayenin bütünleşmesinden söz ediyoruz. Bunun anlamı, uluslararası tekelci sermayeyi oluşturan şirketlerle yerli tekelci şirketlerin ortaklaşa yatırıma gitmeleri ve/veya patent, lisans, hammadde, yarı-mamul madde, yatırım malı alım satımıyla birbirlerine bağlanmaları ve azgelişmiş ülkelerin emekçi sınıf ve tabakalarını beraberce sömürmeleridir.

Çağımızda kapitalizmin belirgin özelliği tekelcilik ve sermayenin uluslararası düzeyde bütünleşmesi, içiçe girmesidir. Dolayısıyla Türkiye'deki tekelci sermayenin uluslararası tekelci sermaye ile bütünleşmesi bir raslantı veya istek sonucu değil, sınıfsal bir zorunluluktur. Bütün gelişimi boyunca uluslararası tekelci sermayenin denetimi altında bulunan yerli tekelci sermaye bir sınıf olarak varlığını, büyüyebilmesini ve halkın sömürülmesinden pay alabilmesini bu bütünleşmeye borçludur. Bu yüzden böyle bir niteliği bulunan yerli tekelci sermaye ortaklığa girmeden mal üretiyor olsa bile çıkarları uluslararası tekelci sermayenin çıkarlarıyla bir olduğundan sömürünün niteliği değişmeyecektir.

Şimdi de uluslararası tekelci sermayenin ve onlarla bütünleşmiş yerli tekelci sermayenin denetimindeki üretimin fiyat artışlarıyla halkımızın hayat şartlarını nasıl kötüleştirdiğini inceleyelim:

PAHALILIK

Emekçi sınıf ve tabakaların pahalılık karşısında yeni ekonomik taleplerde bulunmasına bile fırsat vermek istemeyen sömürücü hakim ittifak (emperyalistler, emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve onlarla işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgan ve toprak ağaları) çeşitli basın-yayın olanaklarından yararlanarak tam bir iftira kampanyası sürdürmektedir. İddialarına göre hayat pahalılığının nedeni «işçi ücretlerindeki artıştır», «memur maaşlarındaki artıştır», «yüksek taban fiyatı uygulamalarıdır.»

Dikkat edileceği gibi, bu iddiaların amacı emek cephesini oluşturan sınıf ve tabakaların arasındaki uzlaşır çelişkileri ön plana çıkartmak, havayı bulandırmaktır. Amaç, sömürücü hakim ittifaka karşı bütünleşen emek cephesini parçalamak ve böylece sömürü düzenini sürdürmektir.

Biz ise pahalılığın gerçek sorumlusunun bu sömürücü hakim ittifak olduğunu iddia ediyoruz! Sömürücü hakim ittifakı oluşturan üç unsur şu yollarla pahalılığa neden olur:

Emperyalistler (Uluslararası tekelci burjuvazi)

Türkiye emperyalist-kapitalist sisteme bağlı bir ülkedir. Üretilen malların maliyetinin önemli bir bölümünü yurt dışındaki emperyalist tekellerden tekel fiyatlarıyla satın alınan yatırım malları, ara mallar ve hammaddelere ödenen miktar oluşturmaktadır. Bu malların fiyatları ise sürekli olarak artmaktadır. 1968 yılını temel alırsak, ithal malları fiyatları 1973 yılı sonunda iki buçuk katına çıkmıştır.

(**Yıllık Ekonomik Rapor** - 1974 Mali Yılı Bütçe Tasarısı Eki, s. 107). 1974 ve 1975 yıllarında emperyalist-kapitalist sistemin ana sorunu haline gelen enflasyon da Türkiye'ye yansımaktadır, ithal malları fiyatları daha da artmıştır.

İthal edilen mallardaki bu fiyat artışları maliyet ve dolayısıyla fiyatları etkilemektedir. 1972 yılı için Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından yapılan bir araştırmaya göre çeşitli malların vergisiz sınai maliyeti içinde ithal malı girdilerin oranı şu şekildedir:

Alüminyum madde mamulleri	%	65
Alüminyum çelik iletken		65
Mekanik hesap makinesi		63
Traktör		58
Kamyon		54
Plâstik eşya		52
Tıbbi ilâç		51
Otobüs		50
Takım tezgahı		48
Traş bıçağı		48
Toz deterjan		46
Alüminyum mutfak eşyası		45
Döküm radyatör		44

Minibüs	43
Binek otosu	42
Oto radyosu	41
Kamyonet	41

Kaynak : Türk Sanayiinde 1972 Yılı Maliyet Analizleri, D.P.T. 1382, İPD 372, 1974.

Yukarıdaki rakamlara göre, bu malların fiyatlarında son yıllarda görülen büyük artışların ana sorumlusu, maliyetler içinde önemli bir pay tutan girdileri satan emperyalist tekellerdir. Yani emperyalist tekellerin kârlarının artması emekçi sınıf ve tabakaların yaşamlarının daha da zorlaşması demektir.

Değinilmesi gereken diğer bir nokta, devletin ve genel olarak kamu kuruluşlarının ithalatının toplam ithalat içindeki payının % 40 civarında olduğudur. İthal malı fiyatlarındaki bu artışlar böylece bir taraftan kamu iktisadi teşebbüslerinin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatını artırırken, diğer taraftan vergiler yoluyla genel olarak fiyatların artmasına yol açmaktadır.

Uluslararası tekelci sermayenin ülke içinde fiyatları artırıcı etkisinin görüldüğü diğer bir alan çok yüksek fiyatlarla yapılan teknoloji satışıdır. Hemen hemen her malın üretiminde emperyalist tekellere teknolojik bağımlılık, patent, know-how, lisans, v.b. ödemelerini gerektirmektedir. Yapılan bu ödemeler ise üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarına eklenmektedir.

Yabancı ülkelerden satın alınan malları genellikle emperyalist gemi tekelleri taşımaktadır. Ödenen yüksek taşıma ücreti de büyük bir meblağ tutmakta ve maliyete eklenmektedir.

Diğer taraftan emperyalist tekellerin doğrudan doğruya yaptıkları yatırımlar (kendi başlarına veya

genellikle olduğu gibi yerli tekelci burjuvazi ile ortaklaşa olarak) aracılığıyla sağladıkları kâr da hayat pahalılığının ana nedenlerinden biridir.

Emperyalizmin genel olarak hayat pahalılığına yol açan faaliyetlerine bir taraftan dış borç faiz ödemeleri, diğer taraftan devlet tarafından istihdam edilen yabancı uzmanlarla yabancı müşavirlik şirketlerine ödenen çok yüksek ücretler de eklenmelidir. Bu harcamalar vergilerin arttırılması ve buna bağlı olarak da hayatın pahalılanmasının nedenlerinden biridir.

Emperyalistler azgelişmiş ülkelerde sömürü ve tahakkümlerini sürdürürken yerli hakim sınıflarla işbirliğine gider, sömürülerini ortaklaşa ve/veya karşılıklı anlayış içinde yürütürler (emekçi sınıf ve tabakaların soyulmasından elde edilen gelirin bölüşümünde bu sınıflar arasında çelişkiler olmakla beraber, bunlar günümüzde sınıfların mevzilenmesi açısından belirleyici olmaktan uzak çelişkilerdir). Pahalılığın ana nedeni hakim ittîfakın sömürüsü olduğundan, gerek yerli tekelci burjuvazinin, gerek büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarının etkisine de bakmak zorunludur.

Yerli tekelci burjuvazi emperyalistlerle bütünleşmiştir, ortaklaşa olarak bütün emekçi sınıf ve tabakaları soymaktadırlar. Tekelci piyasa koşulları altında fiyatlar sürekli olarak artırılmaktadır. Üretimde tekelleşmenin yanı sıra, gerek üretilen ve gerekse ithal edilen malların tüketiciye ulaşmasında sık sık büyük spekülasyon olaylarına rastlanmakta, fiyatlar böylece daha da artarken sömürücü hakim ittifakı oluşturan bu sınıfların kârları fazlalaşmaktadır.

Büyük tefeci-bezirgan ve toprak ağaları ise hemen hemen tek kuruş vergi ödememektedirler. Bu ise vergi

yükünün daha da büyük bir kısmının artan fiyatlar şeklinde emekçi sınıf ve tabakaların sırtına yüklenmesine yol açmaktadır.

Emperyalistlerin doğrudan doğruya yatırımının olduğu şirketlerin ve yerli tekelci burjuvazinin (büyük ithalat ve ihracatçılar dahil) de gelirlerine orantılı bir vergi ödemedikleri kesindir. Bunun nedeni bir taraftan mevcut yasaların bu sınıflar lehine hükümler getirmiş olması, diğer taraftan bu yasalar çerçevesinde bile büyük vergi tutarlarının kaçırılmasıdır.

Yetersiz vergi ödenmesi yetmiyormuş gibi çok çeşitli yollarla sanayie ve turizme yönelen tekelci sermaye (uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye) devlet tarafından teşvik edilmektedir. Böylece vergi yükünün emekçi sınıf ve tabakaların sırtına yüklenmesi yetmiyormuş gibi, bir de yeni bir teşvik yükü eklenmektedir. Bunların halk kitlelerine yansıması ise hayatın daha da pahalılanması şeklindedir.

Genel olarak tekelci kapitalizm döneminde maliyetleri arttırıcı (veya daha da düşmesini engelleyici) iki diğer etken de âtıl (kullanılmayan) kapasite ve reklâmlardır.

Tekelci kapitalizm aşamasında piyasaya az sayıda şirketin egemen olması sonucu üretim zaman zaman kısılmakta, fiyatları artırmak için piyasada sun'i mal darlığı yaratılmaktadır. Bu ise gerçi kapitalist açısından kârlı olmaktadır ama, ekonomi açısından büyük bir israf söz konusudur. Bu bilinçli israfın yanısıra, kapitalist ekonominin anarşik işleyiş yapısı nedeniyle sık sık ortaya çıkan arz-talep dengesizliği de tüm kapasitenin kullanılmasını engellemektedir. Buna göre 1970 yılında Türkiye ekonomisinde çeşitli sektörlerde kapasite kullanımı şu şekildeydi:

İmalat sanayiinde kullanılan ortalama kapasite yüzdeleri

Sektörler	Kamu kesimi	Özel kesim
Gıda	85	71
Dokuma	84	73
Kâğıt	100	60
Kimya	89	60
Makine	74	62
Elektrik makineleri	100	64
Taşıt araçları	69	44
İmalat sanayii (toplam)	83	69

Tablodan da görüldüğü gibi, kamu kesiminde kapasite kullanımı imalât sanayiinde ortalama % 83 iken, özel kesimde % 69 idi. İki rakam arasındaki fark bilinçli olarak üretimi kısarak fiyatları (ve böylece kârları) artırmanın bir sonucudur. Kapitalist sistemin anarşik işleyiş yapısı nedeniyle eksik kapasite kullanımı gerek kamu sektörü, gerek özel sektör için aynı ölçüde geçerlidir.

Taşıt araçları üretiminde özel kesimde % 44 gibi düşük bir kapasite kullanımı taşıt maliyetlerinin yüksek gösterilmesinin ana nedenlerinden biridir. İsrafa dayalı kapitalist ekonomi, israfın maliyetini bile emekçi sınıf ve tabakaların sırtına yüklemektedir.

Tekelci kapitalizm aşamasında aynı malı üreten tekeller arasındaki rekabet ortadan kalkmamıştır. Rekabetçi kapitalizm döneminde fiyatların düşürülmesi şeklinde ortaya çıkan rekabet, tekelci kapitalizm aşa-

masında yerini genellikle reklâm savaşına bırakmıştır. Böylece hiçbir şekilde üretken olmayan yeni bir işkolu ortaya çıkmıştır. Bu iş kolunda çalışanların gelirleri, sokaklardaki, gazete, dergi, televizyon, radyo ve sinemalardaki reklâmların masrafı, reklâm edilen malı alan tüketicinin sırtına yüklenmektedir. Reklâm bir şirketin gelirini arttırabilir ama maliyetler ve fiyatlar da hiç de üretken olmayan bir şekilde artar.

Emekçi sınıf ve tabakaların sömürücü sınıf ve tabakalarla ayrı ayrı uzlaşmaz çelişkileri vardır. İşçi sınıfıyla burjuvazinin (tekelci burjuvazi ve orta burjuvazi), topraksız ve az topraklı yoksul köylülükle tefeci-bezirgan ve toprak ağalarının, kırsal alanlardaki küçük üreticilerle tefecilerin, ihracatçıların aralarındaki çelişkiler uzlaşmaz çelişkilerdir. Bunlar ilk bakışta birbirinden ayrı gibi gözükür. Ama bütün emekçi sınıf ve tabakaların en acil sorunlarından biri olan pahalılığın sorumluları emekçi halkımızın ortak düşmanıdır. Emperyalistler, emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ve bunlarla işbirliği halindeki büyük tefeci-bezirgân ve toprak ağalarından oluşan bu sömürücü hakim ittifak tüm emekçi sınıf ve tabakaları, yani işçi sınıfını, topraksız ve az topraklı yoksul köylülüğü kırsal alanlardaki küçük üreticileri, kentlerdeki esnaf, zanaatkâr ve memurları sömürmektedir, soymaktadır. Bu sınıfların ortak sınıf düşmanı bu hakim ittifaktır. Herbir sınıfın özgü uzlaşmaz çelişkilerinin çözümü, tüm emekçi sınıf ve tabakaların ortak uzlaşmaz çelişkisinin çözümünden geçmektedir. Bu sınıfların ortak sorunu olan işsizlik ve pahalılık, bu hakim ittifaka karşı oluşan emekçi halk cephesinin çimentosudur.

ÖRNEKLER

Bu kısa tanımlamalardan sonra uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş olan yerli tekélci burjuvazinin oluşturduğu küçük bir azınlığın hayatımızın her anına nasıl hakim olduğuna bazı örneklerle bakalım.

Burada yapacağımız çok karmaşık birşey değildir. Esasında bu söylediklerimizi her gün gazetelerde, kullandığımız mallarda görebilirsiniz ve bizim burada sözünü edeceklerimizin büyük bir çoğunluğu bu şekilde elde edilmiştir. Şirketlerin reklamlarına bakınız, ambalajların üstünü okuyunuz. Bu bütünleşmeyi her yönüyle açık olarak göreceksiniz.

Jilet - Traş Kremi :

Sabah kalktınız. Traş olacaksınız. Jilete ve traş kremine gerek var. Çoğumuz yabancı mallara para verecek durumda değiliz. Daha ucuz olan «Türk mallarını» kullanmak işimize gelir. Fakat üzerinde «Türk malı» yazan eşyaların kenarına köşesine bakarsanız, «Yerli malı, Türk'ün malı, herkes onu kullanmalı» tekerlemesinin ne kadar yanıltıcı olduğunu göreceksiniz.

Örneğin eğer Perma Sharp jiletlerini kullanıyorsanız, size 11 Mayıs 1974 tarihli Milliyet gazetesindeki Perma -Sharp reklâmlarından bir parça aktaralım: «Yeni özel sistem Perma- Sharp, bu nedenle südürüyor üstünlüğünü. Türkiye'den İngiltere'ye, İspanya'dan Amerika'ya, İtalya'dan Avusturalya'ya. Tartışılmayacak şekilde.» Yani «Türk malı» olarak üretilen Perma - Sharp jiletleri, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesinin bir sonucudur. Perma - Sharp marka jiletlerini, Perma Sharp Ltd. isimli Amerikan şirketi (Sermayenin % 50'sine sahip) ile Kartal Çelik Eşya Ltd. Şirketinin ortaklığında 1966 yılında kurulan Perma Sharp Çelik San. A.Ş. üretmektedir. Siz kullandığınız her Perma - Sharp jileti için belli bir fiyat öderken, bu miktarın bir kısmı Perma - Sharp üretme lisansına ve şirketin yarısına sahip olan emperyalist tekele gitmektedir. Bu jiletin maliyetinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla, tekel kârlarıyla satıldığını eklemeye gerek yoktur. Yani kullandığımız jiletin fiyatı arttığında, hayat pahalılandığında, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş küçük bir azınlığın kasaları dolmaktadır.

Traş kreminizin de köşesine bakın. **Gibbs Traş Kremi** ise «G. ve A. Baker Ltd. Merkezi Londra, Türkiye Şubesi» yazıyordur. Çoğumuz üzerinde Türkçe sözcükler yazınca bunun emperyalist tekellerin ürünü olabileceğini pek düşünmeyiz. Emperyalist tekellerin ürünü demek, bu malların üretimden elde edilen kârların Türkiye'de emekçi halkın yararına olarak fabrika kurmaya, işsizlere iş alanı açmaya kullanılmadığı, bu tekellerin merkezlerinin bulunduğu ülkeye geri götürüldüğü veya bu tekellerin denetimi altında küçük bir sömürücü azınlığın çıkarları için kullanıldığı demektir. Peki bu malı tamamiyle yerli sermayeli bir tekel üret-

se durum farklı mı olacaktır? Kesinlikle hayır. Günümüzde yerli tekelci sermaye de aynı şekilde davranmaktadır, emekçi sınıf ve tabakaların aleyhine olarak kendi kârını azamileştirmeye çalışmaktadır. Bu işi gerçekleştirirken de emperyalistlerle bütünleşmektedir.

Eğer elektrikli traş makineniz varsa durum değişir mi? Hayır. Kullandığınız markaya bakın. Emperyalist tekellerin ve bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazinin şirketlerinin ürününü göreceksiniz. Makineniz eğer ithal malıysa, emperyalist tekellerin fahiş kârlar etmesini sağlıyorsunuzdur. Eğer Türkiye'de monte edilmişse, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin ortaklığında bulunan şirketler bir taraftan işçilerin yarattığı artık - değere el koymaktadır (fabrikaların mülkiyeti onlarda olduğu için), diğer taraftan malları değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla satarak tüm tüketicileri soymaktadır.

Alüminyum Eşya :

Traş oldunuz. Hanımınız, anneniz veya siz çay yapacaksınız. Eskiden çinko veya porselen demlik ve çaydanlık yaygındı. Şimdi ise hemen hemen bütün mutfak eşyaları alüminyum. Eskiden kalma bakır tencereler ise kalay derdinden kurtulmak için yavaş yavaş bırakılıyor, eskidikçe yerine alüminyumları alınıyor. Türkiye'de alüminyum levha üreten fabrikayı hiç düşündünüz mü? Madeni eşya fabrikalarının kullandığı alüminyum levhaları üretenlerden en büyüğü Nasaş Alüminyum Sanayi ve Ticaret A.Ş.'dir. Türkiye'de alüminyum levha, şerit, çubuk, v.b. üreten fabrikaların yıllık kapasitelerinin toplamı 27.5. bin tondur. Bu miktarın 15 bin tonuna Nasaş sahiptir. Bu şirketin

sermayedarlarından genelllikle söz edilmez. Şirketin sermayesi, International Finance Corporation denilen ve tüm emperyalist ülkelerin hisselerinin bulunduğu ve Dünya Bankası'na bağlı bir şirkete, Amax Alüminium Com. Inc. isimli çokuluslu bir tekele ve onlarla işbirliğinde olup yerli tekelci burjuvazinin temel direklerinden birini oluşturan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'na aittir.

Türkiye'de alüminyum tüketimi her yıl artmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması için ise Etibank tarafından emperyalist tekellerden ham alüminyum ithalâtı yapılmaktadır. 1968 yılında 13 bin ton olan ham alüminyum ithalâtı 1973 yılında 40 bin tona fırlamıştır. 1969 yılında 1 kilo alüminyum 480 kuruştan ithal edilirken, 1973 yılı ithal fiyatı 730 kuruştur. Emperyalist tekeller hammadde fiyatlarını artırırken, emperyalistlerin yerli tekelci sermaye ile ortak yatırımı olan şirketler de boş durmamıştır. 1973 yılı Haziran ayında kilo başına ortalama fiyatı 20 TL. olan alüminyum levha 1974 yılı Haziran ayında 32 TL. olmuştur. Hayat pahalılığını yaratanlardan biri budur ve sorumluları bellidir.

Çay yapmak için ateşe ihtiyaç var. Artık bundan elli sene önceki gibi mangalda kömür yakıp yemek yapmıyorsunuz herhalde. Günümüzde şehirde gaz ocağı kullananların bile sayısı çok azalmıştır. Onun yerine herkes havagazı veya havagazının olmadığı yerlerde tüp gaz kullanıyor. İlâç ve doktorun bulunmadığı birçok ücra köyde tüp gazla karşılaşabilirsiniz. Şimdi burada biraz duralım.

Likid Gazlar :

İlk olarak bu gazların nereden çıktığına bakalım. Markası ne olursa olsun tüm tüp gazlar petrol ürünü-

dür. Türkiye'nin petrol ihtiyacının önemli bir bölümü ise çokuluslu tekellerden, yani uluslararası tekelci sermayeden (Mobil, Shell, B.P, v.b.) maliyetinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla sağlanmaktadır. Buna göre sizin evinizde kullandığınız bir tüp gazın maliyetinin bir kısmı bu şekilde uluslararası tekelci sermayenin kasasına yüksek kârlar olarak gitmektedir. Bunları tüpleyen şirketler arasında Ankara Gaz A.Ş. Aygaz A.Ş., Bursagaz A.Ş. ve Mobilgaz A.Ş. birer Koç Holding kuruluşudur. Son aylarda tüp gaz sıkıntısının bütün yurdu sarmasının ardında, piyasaya hakim olan yerli tekelci şirketlerin kâr hırsı aranmalıdır. Mangalınızı atmış, gazocağınızı elinizden çıkarıp tamamiyle tüp gaz kullanmaya başlamışsanız, yemek pişirmek için bir tüp gaza 30 lira yerine 50 lira da verebilirsiniz. Binlerce tüketicinin bu zorunlu durumunu tekelci sermaye de bilmektedir ve bundan azami ölçüde yararlanmaktadır.

Ocak - Kibrit - Plâstik Eşya :

Havagazı ocağınız ise büyük bir olasılıkla Türk Demir Döküm, Arçelik veya Auer markasını taşıyacak. Auer uluslararası tekelci sermayenin Türkiye'de yaptığı bir yatırımın ürünüdür. Türk Demir Döküm ve Arçelik şirketleri ise Koç Holding'e bağlı kuruluşlardır, yerli tekelci sermayeyi oluştururlar.

1973 yılında üretilen 607 bin likid petrol gazı (LPG) ocağının 211 bini Auer İmalât Sanayii A.Ş., 165 bini Türk Demir Döküm Sanayii A.Ş. ve 161 bini Arçelik A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Yani bu üç şirket toplam ocakların % 88'ini üretmiştir. Piyasadaki bu tekel durumu ise fiyatların istenilen düzeye çıkarılabilmesi sonucunu doğurmaktadır. İstenilen fi-

yat düzeyi ise bu tekellerin kârını azamileştirecek fiyattır.

Ocağı yakmak için kibrite ihtayacımız var. İster Kav, ister Türkay marka kibrit kullanın, Koç Holding'e bağlı kuruluşların ürününü tüketiyorsunuz. Tekel kibritlerinin piyasadan çekilmesi ve hemen arkasından kibrit fiyatlarının artması dikkatinizi çekmiştir.

Tabaklarınız plastik mi? Bakırın yerini nasıl alüminyum alıyorsa, porselenin yerini de plastik eşyalar alıyor. Son yıllarda evinize ne kadar plastik eşya aldığınızı bir düşünün: Tabaklar, leğenler, bardaklar, kovalar, v.b. Bunları üreten şirket hiç aklınıza geldi mi? Bunların büyük bir bölümünü Pilsa Plastik Sanayii A.Ş. üretmektedir ve bu şirketin hissesinin yüzde 94'ü Hacı Ömer Holding ve bu holdingin bir kuruluşu olan Borsa Tic. ve San. A.Ş.'ne aittir. Plastiğin ana maddesi de petrol ürünüdür. Emperyalist petrol tekellerinin petrol fiyatlarını artırmaları sonucunda plastik eşya fiyatları da artacaktır.

Margarin :

Mutfağınızın demirbaşlarından biri de margarindir. **Sana** ve **Vita** yağlarının ambalajlarındaki yazılara göz attınız mı? Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Ş. yazar. Bu şirketin hissedarlarından olan Unilever N.V. Hollanda ve İngiltere'deki kapitalistlerin ortak bir şirketidir ve dünyanın en büyük gıda tekellerinden biridir. Yetmişten fazla ülkede 500'den fazla fabrikaya sahiptir ve bu fabrikalardan biri de Türkiye İş Bankası ile ortak olarak kurduğu Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Ş.'dir. **Sana, Vita, Sanella gibi** margarinleri kullanırken ödediğiniz paranın belli bir bölümü bu şirket kanalıyla uluslararası tekelci sermayenin (emperyalist-

lerin), geri kalanı ise yerli tekelci sermayenin kasalarına gitmektedir. Son aylardaki margarin kısıntısı da, piyasayı denetimi altında bulunduran tekellerin şirketinin daha fazla kâr elde etmek için tezgâhladığı bir oyundur.

Margarin üreten tekellerin yıllık kapasitesi 210 bin ton civarındadır. Bu miktarın 100 bin tonuna tek başına sahip olan Unilever - İş Tic. ve San. Ltd Ş.'ne yukarıda değindik. Yapı ve Kredi Bankası ile Persil Gesellschaft mbh'nin ortak yatırımı olan Türkiye Yağ ve Mamulleri A.Ş. (Turyağ) ise 25 bin ton kapasite ile **Ufa** ve **Turyağ** margarinlerini, Adana'da bulunan Toroslar Margarin San. T.A.O. 15 bin ton yıllık kapasite ile **Evet** ve **Evin** margarinlerini üretmektedir. Margarin piyasasında faaliyette bulunan 6 şirket, toplam kapasitenin yarısına sahip olan Unilever - İş Tic. ve San. T. Ltd. Ş.'nin önderliğinde tekelci bir piyasa yaratmış, kârlarını artırmak için üretimi kısmışlardır.

Maliyetin yükseldiğini ileri sürerek margarin fiyatlarının artırılmasını talep eden şirketlerin kâr durumlarına bakmak, bu isteğin ne kadar haksız olduğunu gösterecektir. Unilever - İş Tic. ve San. Ltd. Şirketi 1952 yılında 5 milyon TL. sermaye ile kurulmuş ve 1954 ile 1959 yılları arasında toplam 86 milyon TL. kâr etmiştir. Bu rakam Maliye Bakanlığı'na bildirilen kârdır ve emekçi sınıf ve tabakaların sırtından kazanılmıştır.

Nitekim margarin fiyatlarının artırılmasıyla birlikte piyasadaki darlık sona ermiştir. Burada da açıkça görüldüğü gibi, hayat pahalılığının asıl nedeni, emperyalistlerin ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin kâr hırsıdır.

Diş Macunu :

Dişinizi fırçalıyorsunuz diyelim. Hangi markayı kullanırsanız kullanın ve diş macununun üstünde ne kadar «Türk malı» yazarsa yazsın, sizin ödediğiniz miktarın belli bir bölümü uluslararası tekelci sermayeye (emperyalistlere) aktarılmaktadır, tekelci sermaye de fahiş kârlar elde etmektedir. Nasıl mı? Diş macunlarınızın üstündeki yazıları okuyun. Eğer **İpana** marka diş macunu kullanıyorsanız, Eczacıbaşı Holdinge bağlı Eczacıbaşı İlâç San. ve Tic. A.Ş.'nin ürününü tüketiyorsunuz demektir. Ama şirketin lisansı A.B.D.'deki Bristol Myers'e aittir. Diş macununa ödediğiniz paranın bir kısmı lisans hakkı olarak Eczacıbaşı tarafından A.B.D.'ndeki bu şirkete verilir. Diş macununun fiyatı da zaten maliyetinin çok üstündedir; yerli tekelci sermayenin temel direklerinden biri olan Eczacıbaşı Holding bu sayede tekel kârı elde etmektedir. **Binaca** marka diş macunu kullanıyorsanız, merkezi İşviçre'de bulunan Ciba-Geigy şirketine, **Kolynos** marka diş macunu kullanıyorsanız A.B.D.'ndeki Whitehall Laboratories'e lisans hakkı ödüyor, bu şirketlerin ortakları olan yerli tekelci burjuvaziye tekel kârları sağlıyorsunuz demektir.

Diş fırçanızda da karşınıza tekelci sermaye çıkacaktır: Uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye. Diş fırçanızın markası **Banat Mod. 52** ise, kabında «fırça sapı Bayer Cellidor hammaddesinden yapılmıştır» cümlesini okuyabilirsiniz.

Deterjan :

Son yıllarda deterjan kullanımındaki artış da dikkatinizi çekmiştir. Sekiz - on yıl önce tek temizlik aracı sabun idi. Çamaşır yıkamada yaygın olarak kil ve

kül kullanılırdı. Bugün ise çeşitli şirketlerin ürettiği temizlik tozları küçük kasabalara ve hattâ köylere yayılmıştır. Bunların üstündeki yazıları dikkatle okudunuz mu? **Çiti, Bacım** ve **Lobi** deterjanları, DEVA Holding'e bağlı Ev İhtiyaç Maddeleri (Evma) A.Ş.'nin ürünüdür. **Persil, Tursil** ve **Pril** ise Türkiye'de uzunca bir süredir faaliyette bulunan Türkiye Yağ ve Mamulleri A.Ş.'ne (Turyağ) aittir. Bu şirketin ortakları konusuna pek değinilmemiştir. Şirket, uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin (yabancı ve yerli sömürücülerin) bütünleşmesinin iyi bir örneğidir. Hissedarları Yapı ve Kredi Bankası ile Persil Gesellschaft mbH'dir. Diğer bir temizlik tozu olan Vim'e bakalım. Bu tozu Gibbs traş kremini üreten G. ve A. Baker Ltd. Şirketi Merkezi Londra, Türkiye Şubesi üretmektedir. Deterjan üretiminde kullanılan hammaddelerin % 70 - 75'i emperyalist tekellerden tekel fiyatlarıyla ithal edilmektedir.

Şekerleme :

Evinize şöyle bir göz gezdirin, Şekerlere bile lisans hakkı ödeyeceğimiz, şeker üreten yerli tekellerin bile emperyalistlerle bütünleşmiş olduğu aklınıza gelir mi? Son zamanlarda her tarafta sık sık reklâmı yapılan **Miss Bonbon** şekerlerini her şekercide ve bakkalda bulabilirsiniz. Naylon torbasının üstünde hem İngilizce, hem Türkçe olarak bu şekerlerin İngiltere'deki Baker Pekins şirketi lisansı ile üretildiği yazılmaktadır. Bunun anlamı, sizin şekerleme için ödediğiniz paranın bir kısmının İngiltere'deki bu şirkete Kent Gıda Maddeleri San. ve Tic. A.Ş. tarafından aktarıldığıdır. Yani emperyalistler ve bu şekerleme şirketi bir taraftadır, emekçi sınıf ve tabakalar diğer tarafta.

Hayatın pahalılanmasının gerçek sorumlularının

emperyalistler (uluslararası tekelci burjuvazi) ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi olduğunu, bu küçük azınlığın daha fazla kâr elde etme çabalarının emekçi sınıf ve tabakaların yaşamını güçleştirdiğini görebiliyoruz. Tekelci sermayenin ürünlerinin değerlerinin çok üstünde tekel kârlarıyla satılması, büyük miktarları bulan lisans, patent ödemeleri, kullandığımız bütün malların fiyatını artırmaktadır.

Radyo - Buzdolabı - Çamaşır Makinası - Televizyon :

Evinizde radyo vardır. Eskiden radyolar ithal edilirdi, yani yabancı ülkelerde üretilir ve radyo olarak Türkiye'ye gönderilir, Türkiye'deki komprador burjuvazi aracılığıyla pazarlanırdı. Bugün elinizdeki radyo herhalde «Türk malı»dır, uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile ortak olarak yaptığı «dumansız, bacasız» montaj fabrikalarının ürünüdür. Yani tüm önemli parçalar tekel fiyatlarıyla emperyalist tekellerden satın alınır, emperyalistlerin ve/veya yerli tekelci burjuvazinin sahip olduğu şirketlerde bu parçalar monte edildikten sonra yeniden büyük kârlar eklenerek piyasaya sürülür. Emperyalist tekel böylece gümrük vergilerinden büyük ölçüde kurtulmakta hattâ ülkenin «sanayileşmesine» katkıda bulunduğu gerekçesiyle teşvik görmektedir. Fakat bu «sanayileşme» emekçi halkın daha etkin bir şekilde sömürülmesini amaçlayan, tekelci sermayenin (yani emperyalistlerin ve yerli tekelci burjuvazinin) yararına, çarpık, emperyalist ekonomilerin uzantısı bir sanayileşmedir. Radyonuz, televizyonunuz, çamaşır makinesi ve buzdolabınız hep bu anlamda montaj «sanayiinin» ürünüdür.

Önce buzdolabına bakalım. Piyasada 20'ye yakın marka buzdolabı var. Akla ilk gelen şey, bu kadar çeşit marka arasında rekabet olacağı, daha fazla mal satmak isteyen markanın fiyatının düşürüleceğidir. Fakat gerçek durum hiç de böyle değildir. Yirmi markayı yirmi değişik şirket üretse bile birbirleriyle fiyatı düşürerek rekabet etme yerine reklam yoluyla rekabeti tercih ederler. Ayrıca bu kadar değişik markayı beş şirket üretmektedir. Arçelik A.Ş. **Arçelik, Hoover, Aygaz, Mobilgaz, İpragaz** ve **Crosley** markalarını, Profilo San. ve Tic. **AEG, Singer, Norge, Ambra, Evsan** ve **Özaltın** markalarını, Estaş Ev Cihazları San. ve Tic. A.Ş., **Philips, Siera, Rekormat** ve **Acarsoy** markalarını, Ahmet Özcan, **Prescold**, Marka Tic. ve San. Kol. Ş. ise **Elektrolüks** marka ev tipi buzdolabı üretmektedir. Bu beş şirket içinde Arçelik A.Ş. ve Profilo San. ve Tic. A.Ş., 1973 yılı buzdolabı üretiminin % 89'unu gerçekleştirmiştir. Sadece Arçelik A.Ş., toplam üretimin % 54'ünü elinde bulundurmaktadır. 1975 yılında ise Profilo'nun yılda 300 bin, Arçelik'in 250 bin buzdolabı kapasiteli birer fabrikası faaliyete geçecektir. 1973 yılı toplam üretimi 280 bin buzdolabıdır. Bu yeni tesislerle birlikte bu alanda tekelleşme düzeyi daha da yükselecektir.

Çamaşır makinasında da durum farklı değildir. Piyasadaki 15 kadar değişik markayı dört şirket üretmektedir. Arçelik A.Ş., **Arçelik, Aygaz, Mobilgaz** ve **İpragaz** markalarını, Profilo San. ve Tic. A.Ş. **AEG, Sinter, Ambra, Profilo, Norge** ve **Evsan** markalarını, Estaş Ev Cihazları San. ve Tic **A.Ş. Philips, Siera, Rekormat** ve **Acarsoy**, Gülok Tic. ve San. Ltd. Ş. ise **Hoover** marka çamaşır makinası üretmektedir. 1973 yılında toplam 95.300 çamaşır makinası üretiminin 57.500'ü-

nü Arçelik A.Ş., 15.800'ünü Gülok Tic. ve San. Ltd. Ş. gerçekleştirmiştir.

Radyo, buzdolabı, çamaşır makinası, televizyon, kamyon, otomobil gibi montaj sanayii ürünlerinden uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin içiçe geçişini, bütünleşmesini somut olarak görebiliyoruz. Buzdolabı ve çamaşır makinasında toplam üretimin yarısından fazlasını gerçekleştiren Arçelik A.Ş. Koç Holding'e bağlı bir kuruluştur. Yerli tekelci sermayenin temel taşlarından biri olan Koç Holding'in uluslararası tekelci sermaye ile nasıl bir çıkar birliği içinde olduğu birçok örnekle bu çalışmada zaten sergilenmiştir.

Televizyon piyasasında da yurt içi üretim gittikçe artan ölçüde ithalâtın yerini almaktadır. 1973 yılında Türkiye'de toplam 132 bin televizyonun 28 binini Türk Philips (**Philips, Siera, Radiola** ve **Aga** markalarıyla) 24 binini Profilo (**National, Profilo, AEG, Atlas** ve **Tonberg** markalarıyla), 28 binini bir Koç Holding kuruluşu olan Bekoteknik (**Beko** ve **Nordmende** markalarıyla) ve 37 binini Cihan Adi Komandit Ş. (**Grundig** markasıyla) üretmiştir. Burada da üst düzeyde bir tekelleşme ve buna paralel olarak uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesini gözlemliyoruz.

Radyonuzun markası Grundig, Philips, Siemens olabilir. Buna göre ya Türk Philips Tic. A.Ş.'nin, yada Türk Siemens Kablo ve Elektrik San. A.Ş.'nin ürünlerini kullanıyorsunuz demektir. Bu şirketlerin, isimlerinin başına «Türk» kelimesi koyma konusundaki titizlikleri de dikkatinizi çekmiştir. «Türk Siemens»in ortakları şu kuruluşlardır: Çokuluslu bir Hollanda şir-

keti olan Siemens ve yerli tekelci sermayeyi temsilen de Koç Holding ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası.

Kapitalistin varoluş amacı azami kârı elde etmektir. Bunun için işçilerin yarattığı artık değere el koyarak ve malları değerlerinin üstünde fiyatlarla satarak mümkün olduğu kadar fazla kâr sağlamaya çalışır. Bu ilişkide yabancı ve yerli kapitalistler, emekçi halkları sömürmek için kolayca bir araya gelir. Amaçları ise daha fazla kârdır. Bu kârın kaynağı ise başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakalardır. Buraya kadarki ve bundan sonraki örnekler bir gerçeği apaçık bir şekilde sergilemektedir: Emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi ile işçi sınıfının önderliğindeki emekçi sınıf ve tabakaların çıkarları kesinkes karşıttır, asla uzlaşamaz.

Elektrik Ampülü :

Evinizdeki ampullerin isimleri dikkatinizi çekti mi? ampulleriniz dört markadan biridir: General Electric, Philips, Edison veya Tekfen. Philips ampulleri Türk Philips'in ürünüdür. General Electric ve Edison ampullerini General Elektrik Türk A.Ş. üretmektedir. Bu şirketin yapısı da azgelişmiş ülkelerde «sanayileşmenin» niteliğini açıkça göstermektedir. Şirketin Türkiye İş Bankası, Koç Holding ve uluslararası tekelci sermayeyi temsilen de A.B.D.'nden General Electric Company. Vehbi Koç bu fabrikanın kuruluşunu **«Hayat Hikâyem»** isimli kitabında şu şekilde anlatıyor: «Bu ikinci gidişimde Türkiye'de General Electric Ampul Fabrikası kurulması kararını aldım. Uzun konuşmalar oldu. Türkiye'ye heyetler gelip gitti, sonunda şirket kuruldu, fabrika inşaatına başlandı, başarı sağlandı. Memlekette Amerikan sermayesi ile ortak ilk fab-

rika böylece kuruldu. Döviz tasarruf edildi. General Electric kazandı, biz kazandık. Bu başarımdan dolayı çok memnunum.» Evet, General Electric kazandı ve Vehbi Koç kazandı ama Türkiye halkı çok şey kaybetti.

General Electric marka ampullerin genel dağıtımcısı ise bir Koç Holding kuruluşu olan Bekoteknik' tir. Eğer Tekfen ampulleri kullanırsanız, «Türk - Alman işbirliğine» dayanan, Tekfen Endüstri ve Tic. A.Ş.'nin ürünlerini tüketirsiniz. Bu şirketin hissesinin % 49'u N.V. Philips Gloeilampenfabrieken şirketine, geri kalanı yerli tekelci sermayeye aittir. Yani lamba fiyatlarındaki artıştan emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazi yararlanırken, tüm emekçi sınıf ve tabakaların yaşamı zorlaşmaktadır.

Otomobil :

Sabah evinizden çıktınız. Karşınızda ilk göreceğiniz şeyler hiç şüphesiz arabalar: Taksi, otobüs ve kamyonlar. Bunların bir kısmı yabancı marka, bir kısmı «Türk malı». Bundan onbeş yıl önce Türkiye'de motorlu araç üretilmezdi. Bugün Anadolu'nun dört bir yanında Türkiye'de üretilmiş motorlu araç görebiliyoruz. Fakat burada da bir oyun oynanıyor.

Türkiye'de binek arabası üreten şirketlere bakalım. Otosan Otomobil Fab. A.Ş. Koç Holding'e bağlı bir kuruluştur. Uluslararası tekelci sermayeyi oluşturan şirketlerden biri olan Ford Motor Company'nin ürünlerinin Türkiye'de montajını yapmaktadır. Bu arada piyasaya sürdüğü Anadol marka otomobilde ise Ford teknolojisi ve buna bağlı olarak da Ford motor ve yedek parçaları kullanılmaktadır. Tofaş Türk Otomobil

Fab. A.Ş. ise 1968 yılında kurulmuştur. Şirketin hissedarları merkezi İtalya'da bulunan çokuluslu bir tekel olan International Holding Fiat (% 41.5), Makina Kimya Endüstrisi Kurumu, Koç Holding ve Türkiye İş Bankasıdır. Üretilen Murat marka binek arabalarında Fiat teknolojisi ve parçaları kullanılmaktadır. 1969 yılında kurulup Renault marka otomobil üreten OYAK - Renault Otomobil Fab. A.Ş. hissedarları ise Ordu Yardımlaşma Kurumu, Yapı ve Kredi Bankası ile Fransa'da bulunan Regie Nationale des Usines Renault'dur.

Dikkat edileceği gibi, Otosan Koç Holding'e bağlı olmakla beraber, Koç Holding'in Tofaş'ta da hissesi vardır. Aynı durumu oto lâstiği üretiminde de görebiliriz. Mevcut üç şirketten Türk Pirelli A.Ş. ve Uniroyal Endüstri T.A.Ş.'nde hissesi olmasına rağmen, Koç Holding, Fisk lâstikleri üretmek için Uniroyal'in teknik işbirliği ile 10 milyon TL sermaye ile kurulan Fisk Lâstikleri San. A.Ş.'nin 7 milyon TL.'lik bölümüne sahiptir.

Otobüs - Minibüs :

Türkiye artık otobüs ithal etmemektedir. Dünyanın büyük otobüs üreticileri yerli tekelci sermaye ile ortaklaşa olarak montaj «sanayii» yatırımları yapmış ve büyük kârlar elde etmiştir. Bu büyük kârlar bir taraftan maliyetlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla ithal edilen motor ve yedek parçalardan, diğer taraftan bu şişirilmiş maliyetlerin bile çok üstünde yapılan satışlardan kaynaklanmaktadır. MAN otobüslerini ele alalım. Bu marka kamyon ve otobüsleri 1965 yılında kurulan MAN KAMYON ve Otobüs Sanayii A.Ş. üretmektedir. Şirketin sermayesinin üçte biri Almanya'da

bulunan Machinenfabrik Augsburg - Nornberg A.G.'ye aittir. Üretimde Alman teknolojisi kullanılmaktadır. Yani uluslararası tekelci sermaye, bir taraftan lisans hakkı olarak üretilen her kamyon ve otobüs için belli bir ücret almanın ötesinde şirketin kârından da pay sağlamaktadır. Yani uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermaye tam bir çıkar birliği içindedir. Mercedes-302 otobüslerini ise Türkiye'de Otomarsan Otobüs ve Motorlu Araçlar San. A.Ş. üretmektedir. 1966 yılında kurulmuştur. Şirketin sermayedarlarından olan Daimler - Benz tekelinin 160'dan fazla ülkede 150.000 kadar kişinin çalıştığı 3.500 kadar üretim birimi vardır. Diğer hissedarlar Kadir Hasağlu ve Ortakları Kol. Ş. ile Mengerler Tic. T.A.Ş.'dir. Şehirlerarası otobüs ulaştırma fiyatları arttığında suçlanması gerekenler, yabancı kapitalistlerle yerli kapitalistlerin ortaklığı olan bu otobüs tekelleridir.

1973 yılında dört şirket otobüs üretiminde bulunmuştur: Otomarsan (790 adet Mercedes), MAN (214 adet MAN). Otobüs Karoseri San. (88 adet Magirus) ve Otoyol (100 adet Bussing). Minibüsleri ise Otosan (3.502 adet Ford). BMC (1.014 adet BMC) ve Otobüs Karoseri San. (118 adet Magirüs) üretmiş. Otoyol ve Otosan, Koç Holding'e bağlı kuruluşlar ve uluslararası tekelci sermayenin (ürünlerini) monte işleminden geçirdikten sonra tekel fiyatlarıyla pazarlıyorlar. Diğer şirketlerde ise uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesini görüyoruz.

Kamyon ve kamyonet üretiminde uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin bütünleşmesinin oluşturduğu tekelci piyasayı şöyle özetleyebiliriz:

1973 yılında Türkiye'de 11.487 kamyon üretilmiş-

tir. Bu miktarın 3.728'i **BMC**, **Austin** ve **Morris** markaları ile BMC A.Ş., 3.150'si **Ford** marka ile Koç Holding' e bağlı Otosan, 1.380'i **Bedford** markası ile Genoto 1.200'ü **Dodge**, **Desoto**, **Fargo**, markaları ile Chrysler, 1001'ini de MAN markası ile MAN Anomin Şirketi gerçekleştirmiştir. Yani 5 şirket toplam üretim içinde yüzde 91'lik bir paya sahiptir. Kamyonet üretiminde ise sadece 5 şirket vardır ve 1973 yılındaki 9.406 kamyoneti şu şekilde bölüşmüşlerdir: Chrysler, 3.600; Çelik Montaj (**Skoda** markası ile), 2.385; T.O.E. (International markası ile), 1.328; B.M.C., 1089 ve Otosan, 1004.

Oto Lâstiği :

Ulaştırma maliyetlerini etkileyen diğer bir öge de lâstik fiyatlarıdır. Lâstik üretimine baktığımızda da, uluslararası tekelci burjuvazi ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci burujvazinin oluşturduğu küçük bir azınlığın hakimiyetini görüyoruz. 1950'lerde lâstik ihtiyacı ithalât yoluyla karşılanırken, günümüzde lâstiği «kendimizin» ürettiği söyleniyor. Şimdi bu «kendimizin» kimler olduğuna bakalım.

Lâstik sanayiinde üç şirket var: Goodyear, Türk Pirelli ve Uniroyal.

Goodyear Lâstikleri Türk A.Ş. 1962 yılında kurulmuştur. Lâstik üretiminde maliyetin yüzde 60 kadarı A.B.D.'ndeki The Goodyear - and Rubber Cumpany' den ithal edilen hammadde ve yardımcı maddelerden oluşmaktadır. Şirketin hissedarları arasında ise yine bu şirket vardır. Diğer hissedarlar Ordu Yardımlaşma Kurumu, Tatko, Garanti Bankası, Rifat Yalman ve Tayyar Çullu'dur.

Türk Pirelli ise 1960 yılında kurulmuştur. Yabancı hissedar olan çokuluslu Pirelli Tekeli hisselerin yüz-

de 51'ine sahiptir. Diğer ortaklar ise Türkiye İş Bankası, Vehbi Koç ve Eli Burla'dır.

Uniroyal lâstiklerini üreten Uniroyal Endüstri Türk A.Ş. ise merkezi A.B.D.'nde bulunan U.S. Rubber Company of U.S. ortaklığında ve lisansıyla faaliyette bulunmaktadır. Diğer hissedarlar Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Vehbi Koç' tur.

Türkiye'de lâstik pazarına üç büyük şirket hakim olunca bu üçünün bir araya gelip lâstik fiyatlarını aralarında kararlaştırmalarında hiçbir zorluk yoktur. Zaten Vehbi Koç hem Türk Pirelli'nin, hem de Uniroyal'in ortağı durumundadır. 450 binden fazla motorlu araç sürekli olarak lâstik kullanmaktadır. Tarlasını sürecek bir köylü işinin geri kalmaması için bir lâstiğe ikibin lira yerine üçbin lira da verir, piyasada bulamazsa karaborsa dörtbin liraya da alır. Bu şirketler piyasadaki tekel durumlarından yararlanarak lâstik fiyatlarını sürekli olarak artırmakta, daha fazla kâr elde etmek için piyasaya sürdükleri lâstik miktarını zaman zaman ihtiyacın altında tutmaktadırlar. Bu şirketlerin uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile ortak olarak yatırıma gittiği kuruluşlar olduğunu görülmüştür. Hammaddeler ve üretim teknolojisi bağlı olunan çokuluslu tekellerden değerlerinin çok üstünde tekel fiyatlarıyla satın alınır. Böylece tekelci sermaye (uluslararası tekelci sermaye ve yerli tekelci sermaye) büyük kârlar elde eder.

Tekelci sermaye ile içiçe geçmemiz bu kadarla bitmişmidir? Hayır.

Dikiş Makinesi :

Dikiş makinenize bakın. 1974 yılı için yapılan tahminlere göre sanayi ve ev tipi dikiş makinesi üretimi

160 bin adettir. Bu 160 bin dikiş makinesinin 125 binini üç şirket üretmektedir: Singer Sanayii A.Ş. (**Singer** markası ile 75 bin), Uğurgil Tic. ve San. Adi Komandit Ş. (**Numan, Köhler, Uğurgül, Lucznik, Union, Necchi, Toyota, Busch, Crosley, Evsan** markaları ile 30 bin) ve Zetina Dikiş Makinaları San. A.Ş. (**Zetina** markası ile 20 bin). Singer Sanayii A.Ş.'nin sermayesinin tümü merkezi A.B.D.'nde bulunan Singer tekeline aittir. Yerli ve yabancı sermayeyi oluşturan bu üç şirket, Türkiye'de dikiş makinaları fiyatını kendi kârlarını azamileştirecek şekilde düzenleyebilir.

Evinizde sobanız vardır. Markası Türk Demir Döküm ise Koç Holding'e bağlı Türk Demir Döküm A.Ş.' nin mallarını tüketiyorsunuzdur.

İlâç :

Türkiye'de en yoğun bir sömürünün sürdürüldüğü diğer bir alan da ilâç üretim ve satışıdır. Birçok çokuluslu ilâç tekeli doğrudan doğruya yatırımda bulunmuştur. Türk Hoechst San. ve Tic. A.Ş., Türk Bayer Kimya San. Ltd. Ş., Abbortt Baloratoires, Sandoz Kimya San. Ltd. Ş., Roche Müstahzarları San. Ltd. S., Pfizer İlâçları A.Ş., Carlo Erba Türk Ltd. Ş. emperyalistlerle yerli tekelci burjuvazinin ortak yatırımlarının en önemlileridir. İlâç fiyatları son derece yüksektir, çünkü emperyalistler ve yerli tekelci burjuvazi fahiş kârlar elde etmektedir. İnanılması zor bir sömürü sürdürülmektedir. Dünya piyasalarında kilosu 1,80 dolardan (25 lira kadar) satılan bir ilâç hammaddesinin (Bellaton Total Alkoloid) Türkiye'ye bu ilâç şirketleri tarafından 457.50 dolardan (6.400 lira kadar) ithal edilmiş gibi gösterildiği ve maliyetlerin bu miktar üzerinden hesaplandığı Sağlık ve Sosyal Yardım Ba-

kanlığı tarafından belgelenmiştir. Yabancı sermayenin doğrudan doğruya yatırımının olmadığı ilâç tekelleri için de durum aynıdır. Patent ve hammadde temini yollarıyla emperyalistlerle bütünleşmiş olan bu şirketler de kendi çıkarlarına ve emekçi sınıf ve tabakaların aleyhine bir ilâç politikası izlemektedir.

Meşrubatlar :

Emperyalist - kapitalist üretim biçiminin hakimiyetinin daha yaygınlaşmasıyla birlikte meşrubat tüketimi de artmıştır. 1973 yılında 653.000.000 (653 milyon) şişe gazlı ve kolalı meşrubat, 186.000.000 şişe meyva suyu tüketilmiştir.

Meşrubat üretiminde de tekellerle, uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ve bütünleştiği yerli tekelci sermayeyle karşı karşıyayız. Kolalı ve gazlı meşrubat toplamının 160 milyonunu İstanbul Meşrubat San. **(Coca-Cola, Elvan)**, 158 milyonunu Fruko - Tamek **(Pepsi-Cola, 7 Gün, Fruko)**, 120 milyonunu DEVSAN (Deva Holding'e bağlı, **Ankara-Kola, Ankara gazozu)**, meyva suyunun yarıdan fazlasını (186 milyonunu) Meysu üretmektedir.

İstanbul Meşrubat Sanayii, sütten daha pahalıya içtiğiniz her şişe Coca-Cola karşılığında ödediğiniz paranın bir kısmını A.B.D.'ndeki The Coca-Cola Export Corporation'a aktarmaktadır. Uluslararası tekelci sermaye ile yerli tekelci sermayenin çıkarları burada da aynıdır.

Bira da tüketimi son yıllarda büyük miktarlarda artan içeceklerden biridir. Tekel birasının bulunmamasına karşın, daha pahalı olan Efes Pilsen ve Tuborg biralarını köylerde de bulabilirsiniz, tabii tekel fiyat-

larıyla. Bu içecekleri üreten Ege Biracılık ve Malt San. A.Ş. ile Türk Tuborg A.Ş. gazetelere, radyoya, televizyona verdikleri reklâmlarda ürünlerinin tüm dünyada tüketildiğini söyleyerek, uluslararası tekelci sermaye ile bütünleştiklerini gururla açıklıyorlar.

Konut Malzemesi :

Kiracıysanız evlerin pahalılığından şikâyetçisinizdir. Ev sahibiyseniz ev kiralarının düşüklüğünden. İki tarafın da şikâyetçi olması halinde hastalığın nedenini başka yerde aramak gereklidir. Kiraların yüksek olmasının ve gittikçe artmasının suçlusu yine tekelci sermayedir. Uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş olan yerli tekelci sermaye.

Bina yapımındaki temel hammaddelere bakalım: Önce çimento gerekli. Çimento sanayiindeki yatırımlarda yerli tekelci sermayenin denetimini şu şekilde özetleyebiliriz. Akçimento ve Çimsa Çimento San. ve Tic.'de Akbank'ın, Anadolu Çimentoları ile Nuh Çimento'da Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın, Konya ve İzmir Çimento Fabrikalarında ise İş Bankası'nın hisseleri var. Maliyetin önemli ögelerinden birini oluşturan demir de Ereğli Demir Çelik Fabrikası tarafından üretilmekte veya ithal edilmektedir. Bu şirkette de bir A.B.D. tekeli olan Koppers Associates S.A. ile Türkiye İş Bankası'nın hisseleri vardır. Cam üretiminde ise Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. hemen hemen tekel niteliğindedir ve şirketin hemen hemen tümü Türkiye İş Bankası'na aittir. Bu şirket ise Paşabahçe Cam San. A.Ş., Çayırova Cam San. A.Ş., Topkapı Şişe San. A.Ş. gibi kuruluşları denetimi altında bulundurmaktadır. Diğer önemli cam üreticisi olan Güney Cam Sanayii'nde ise Yapı ve Kredi Bankası'nın önemli hisseleri vardır.

Bu örneklerden de görüldüğü gibi, yapı malzemesi fiyatlarındaki artıştan uluslararası tekelci sermaye (emperyalizm) ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci sermaye yararlanmakta, tüm emekçi sınıf ve tabakalar sömürülmektedir. Emperyalistlerle çıkar birliği içindeki küçük bir azınlık ve emperyalistler, emekçi halkın en önemli sorunu olan pahalılığın gerçek sorumlusudur.

Eğer soğuk ve sıcak geçirmediği söylenen Ytonglardan kullanılıyorsa, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın önderliğindeki bir grup kapitaliste ve İsveç'teki Ytong International Şirketine kâr sağlanıyor demektir. Cam elyafı kullanılacaksa, Cam Elyef Sanayii ve İzocam'ın ürünleri kullanılacaktır. Birincisinin hissedarları arasında Türkiye Şişe ve Cam Fab. A.Ş., Türkiye İş Bankası ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası var. İzocam'ın hissedarları ise Koç Holding, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Türkiye Şişe ve Cam Fab. A.Ş. ve yabancı ortak olarak da Linzer Glass-spinnerei. İzocam ayrıca Fransa'daki Saint - Gobain ve A.B.D.'ndeki Owens Corning şirketlerinin lisanslarını kullanmaktadır.

Evinizde kullandığınız boya da uluslararası tekelci sermaye ve bütünleştiği yerli tekelci sermayenin sömürü aracıdır. Türkiye'de dört büyük boya üreticisi vardır: Bayraklı Boya ve Vernik, ÇBS, DYO ve Sadolin Sentetik Boya Fab. ile Marshall Boya San. Bayraklı Boya ve Vernik San. A.Ş.'nde Belçika kaynaklı Vernis Claessens S.A.'nın, Marshall Boya ve Vernik San. A.Ş.'nde A.B.D. kaynaklı Marshall Oil and Chemicals'ın (% 40 oranında) hissesi vardır. Diğer şirketler ise patent ve hammaddeler yoluyla emperyalist tekellerle bütünleşmiştir. Burada da gördüğümüz, işçi sınıfının

öncülüğündeki emekçi sınıf ve tabakalar karşısında emperyalistler ve yerli tekelci burjuvazinin ittifakıdır. Bu şirketlerin aralarında anlaşıp boya fiyatlarını maliyetlerinin çok üstünde belirlemeleri ve böylece tekel kârları elde etmelerine hiçbir engel yoktur.

İplik - Kumaş :

Giydiğiniz elbiselerde de aynı sömürüyü ve aynı bağımlılığı görmek mümkün. Eskinin pamuklu ve yünlüsünün yerini şimdi sentetik elyaftan dokunmuş kumaşlar alıyor. Hemen hemen her kumaşta sentetik elyaf var. Türkiye'de ise sentetik elyaf üreten şirketlerden birinde İş Bankası'nın iştiraki var: Polyleı Sentetik İplik Fab. A.Ş. Diğer iki şirket ise daha büyük: Sasa Sun'i ve Sentetik İplik Fab. ile Sifaş Sentetik İplik Fab. Birincisi Hacı Ömer Sabancı Holding'e bağlı bir işletme ve aynı zamanda Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın da iştiraki var. Sifaş ise uluslararası tekelci sermayenin yerli tekelci sermaye ile bütünleştiği bir işletme. International Finance Corporation, BASF ve Vickers-Zimmer şirketlerinin hisseleri var.

Kumaş üretimine gelince, en büyük kuruluşdan ikisi olan Bossa ve Bozkurt Mensucat'ın birincisi Akbank'ın, ikinsici ise Koç Holding'indir. Ayrıca Yapı ve Kredi Bankası'nın da bu alanda önemli yatırımları vardır.

SONUÇ

Şimdiye kadarki örneklerden görüldüğü gibi, emperyalistler bütünleştikleri yerli tekelci burjuvazi ile birlikte emekçi halkı sömürmektedir. Bu sömürüde tekel fiyatları ile satış önemlidir. Bunun kaynağı ise piyasada az sayıdaki şirketin aralarında anlaşarak üretimi kısmaları ve fiyatları maliyetin çok üstünde artırmalarıdır. Örneğin eğer kalp hastalarının kullanacağı bir ilâç ancak bir şirket tarafından üretilebiliyorsa, kalp hastaları bu ilâç için şirketin isteyeceği fiyatı ödemek zorundadırlar. Bu ilâcın maliyetinin çok düşük olduğunu, fiyatların da düşürülmesi gerektiğini ileri sürerek ilâcı satın almamazlık edemezler. İşte ilâcın gerçek değeri ile bu yüksek fiyat arasındaki farka tekel kârı diyoruz. Bu kârın kaynağı üretimde bulunan şirketin piyasaya hakim durumda olmasıdır. Emperyalizm döneminde ise hemen hemen bütün alanlarda tekeller egemendir. Azgelişmiş ülkelerde ise bir taraftan emperyalistler, diğer taraftan emperyalistlerin denetimi ve gözetimi altında gelişmiş bir yerli tekelci burjuvazi vardır. İkisi arasında bir bütünleşme vardır. Bu bütünleşme sonucu ortaya çıkan tekeller hemen hemen bütün tüketim mallarını denetimle-

ri altında tutarlar. Bunların örneklerini gördük, göreceğiz.

Bu bütünleşme yalnız tüketim malları alanında değildir. Gübre, tarım ilâçları, traktörler, yol yapım araçları, borudan takım tezgâhına, şeffaf banttan pile, mukavvadan motora, kolonyadan kâğıt mendile, hesap makinasından fotoğraf malzemesine kadar binlerce tüketim malı, yarı-mamul mal ve yatırım malında bu denetimi görmek mümkündür. Bunları görmek için çevremize biraz daha dikkatli bakmamız, şirketlerin reklamlarını dikkatle gözlememiz, markalara dikkat etmemiz yeterlidir. O zaman emperyalizmin içimize ne kadar girdiği, emperyalistlerle yerli tekelci burjuvazinin nasıl bütünleştiğini ve başta işçi sınıfı olmak üzere topraksız ve az topraklı yoksul köylüyü, küçük üreticiyi, esnafı, memuru, zanaatkârı nasıl sömürdüğünü somut olarak görebiliriz, yaşamımızı giderek zorlaştıran pahalılığın ve işsizliğin gerçek yaratıcılarının kimler olduğunu kavrayabiliriz.

Tekelci sermayeyle bu kadar içiçe geçmemizin, emperyalistler ve emperyalistlerle bütünleşmiş yerli tekelci burjuvazinin oluşturduğu bir azınlığa bu kadar bağımlı olmamızın anlamı nedir? Bunun anlamı, bu azınlığın kullandığımız bu malları istediği an piyasadan çekilmesini, bulunamamasını sağlayabilecek ve bu yolla da kendisini «kuşatmaya» çabalayan ilerici - demokrat yönetimlerin ya yıkılmasına, ya da kendi denetimi altına girmesine yol açacak güçte olduğudur. Emperyalizmden ayrı güçsüz bir yerli tekelci burjuvaziden söz etmek hatalıdır. Yerli tekelci burjuvazi uluslararası tekelci burjuvaziyle bütünleşmiştir, ondan güç alır. Yerli tekelci burjuvaziye karşı yöneltilecek her hareket, karşısında tüm ekonomik, ideolojik, politik ve nihayet askerî gücüyle emperyalizmi bulur.

TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ YAYINLARI

1. ORTAK PAZAR BOYUNDURUĞU: AYDIN KÖYMEN
Tükendi, 2. baskısı hazırlanıyor

2. KAPİTALİST PARA SİSTEMİNİN ÇÖKÜŞÜ; MUSTAFA DANIŞMAN
Tükendi, 2. baskısı hazırlanıyor

3. EMPERYALİZM VE TÜRKİYE'DE MADENCİLİK ALANINDA YABANCI SERMAYE; YILDIRIM KOÇ
Tükendi, 2. baskısı hazırlanıyor

4. EMPERYALİZMİN PETROL POLİTİKASI VE TÜRKİYE : MEHMET TANJU AKAD
Tükendi, 2. baskısı hazırlanıyor

5. TÜRKİYE'DE İŞÇİ ÜCRETLERİ VE ENFLASYON; T.İ.B, D.İ.S.K. (Maden-İş Kimya-İş Turizm-İş As-İş), Çağdaş Metal-İş, T. Banka ve Büro-İş Ortak Çalışması.

6. ÇOKULUSLU TEKELLER VE ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYE; YILDIRIM KOÇ

7. ÇOKULUSLU TEKELLER VE İLAÇ SÖMÜRÜSÜ; AYDIN KÖYMEN

8. TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE; TİB ARAŞTIRMASI.

9. EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI; TİB ARAŞTIRMASI

Broşürlerin tanesi 250 kuruştur. 25 TL'sına kadar olan siparişler posta pulu karşılığında, daha büyükleri ödemeli olarak gönderilir.

tib Tüm İktisatçılar Birliği yayınları no: 8

TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE

2. Baskı

TİB araştırması